

**Fredningsnævnet for Sydsjælland, Møn,
Lolland og Falster**

**Afgørelse af 27. april 2022 om fredning af Kirkeskoven og Kirkeengen i Vordingborg
FN-SSJ-43-2020**

Fredningsnævnet for Sydsjælland, Møn Lolland og Falster har den 8. april 2022 truffet afgørelse om fredning af Kirkeskoven og Kirkeengen, der er grønne områder på i alt knap 12 ha i Vordingborg by.

Afgørelsen er bortset fra bestemmelsen om plejeplanen (§ 6) i overensstemmelse med et fælles fredningsforslag fra Danmarks Naturfredningsforening og Vordingborg Kommune, der blev sendt til fredningsnævnet den 1. september 2020.

Formålet med fredningen er at sikre og bevare Kirkeskoven og Kirkeengen.

De ejendomme, der er berørt af fredningsforslaget, er

- matr.nr. 1k, 1l, 8k, 136b, 137, 167a, 169a og 7000h Marienberg Hgd., Vordingborg Jorder, og 7000ac og 7000av Vordingborg Bygrunde, der ejes af Vordingborg Kommune;
- matr.nr. 64 Marienberg Hgd., Vordingborg Jorder, der ejes af Vordingborg Spildevand A/S; og
- matr.nr. 97b, Vordingborg Bygrunde, der ejes af Kirkeministeriet v/Roskilde Stift.

Fredningsnævnet har fastsat følgende

Fredningsbestemmelser:

§ 1 Fredningen har til formål

- at sikre og bevare de landskabelige, biologiske og kulturhistoriske værdier i og omkring Kirkeskoven og på Kirkeengen, herunder at beskytte de mange gamle træer i Kirkeskoven;
- at bevare og forbedre levedmulighederne for plante- og dyreliv med henblik på at fremme biodiversiteten;
- at sikre offentlighedens adgang;

- at skabe grundlag for naturpleje og naturgenopretning; og
- at medvirke til at sikre, at Danmarks internationale forpligtelser til at beskytte naturen overholdes.

§ 2 Bevaring af området

Det fredede område skal bevares i dets nuværende tilstand, medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser, eller tillades ved dispensation efter § 8.

Fredningsområdet omfatter delområderne A (Kirkeskoven), B (Kirkeengen) og C (en dyrehave).

Delområde A:

Kirkeskoven, der fungerer som rekreativt område, skal fastholdes som offentlig skov. De gamle træer skal bevares længst muligt. Dødt ved må ikke fjernes.

Delområde B:

Kirkeengen, der understøtter oplevelsen af den gamle middelalderbykerne, skal bevares som offentligt lysåbent naturområde.

Delområde C:

En del af området er i dag dyrehave og skal bevares som offentligt rekreativt naturområde, pt. uden adgang til selve indhegningen.

§ 3 Bebyggelse, veje, tekniske anlæg

Der må ikke opføres ny bebyggelse eller etableres anlæg, veje m.v. medmindre sådanne tilstandsændringer umiddelbart er tilladt i de efterfølgende bestemmelser.

Der må ikke anbringes campingvogne eller lignende, og teltslagning må ikke finde sted. Ledningsmaster, antennemaster, flagstænger, vindmøller, boder m.v. må ikke opføres inden for fredningen.

Dog gælder det for medborgerhuset, de tilknyttede småbygninger og det på fredningskortet med gråt markerede areal (befæstet p-plads, legeplads og have) på matr.nr. 1k, Marienberg Hgd., Vordingborg Jorder, at

- bygningerne må vedligeholdes, men ikke udvides;
- det med gråt markerede areal omkring bygningerne må ikke udvides;
- fredningen er ikke til hinder for opstilling af borde og stole til udeservering på det grå areal, såfremt der etableres café eller lignende i de eksisterende bygninger;

- fredningen er ikke til hinder for, at der i tilknytning til de eksisterende bygninger f.eks. opføres en terrasse;
- fredningen er heller ikke til hinder for afholdelse af kortvarige arrangementer med opstilling af boder og lignende på det med gråt markerede areal omkring medborgerhuset.

Affaldsdeponering må ikke finde sted.

Fredningen er ikke til hinder for, at der efter plejemyndighedens nærmere planlægning, og på grundlag af en plejeplan, kan etableres publikumsfaciliteter såsom borde/bænke og lignende.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan opsættes kreaturhegn og et primitivt læskur til får, kreaturer el.lign. efter Fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

På de på fredningstidspunktet offentligt ejede arealer må hegn ikke begrænse offentlighedens mulighed for fladefærdsel. Er arealet hegnet, skal det være forsynet med stenter, klaplåger eller lignende. Undtaget herfor er Dyrehaven.

Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv., f.eks. stenter, drikkeanlæg, fangfolde og lignende.

Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden.

§ 4 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke fyldes op, graves af eller planeres.

Råstofferne må ikke udvindes, heller ikke til eget brug.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan ske terrænændringer som led i en naturgenopretning i delområde B (Kirkeengen).

§ 5 Offentlighedens adgang

Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love. Eksisterende veje og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller cykel, jf. naturbeskyttelseslovens § 26.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan etableres yderligere trampestier.

§ 6 Pleje

Vordingborg Kommune er plejemyndighed.

Pleje af de fredede arealer gennemføres efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016.

Vordingborg Kommune skal senest 2. år efter fredningens gennemførelse udarbejde en plejeplan for det fredede område med efterfølgende revision hvert 5. år. Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af den naturtilstand, der ønskes opretholdt eller genskabt, og en beskrivelse af de foranstaltninger, der sigter mod opnåelse af fredningens formål, for eksempel foranstaltninger som afgræsning, høslæt, nedskæring af eksisterende bevoksning mv. for at holde Kirkeengen åben.

Vordingborg Kommune skal foretage høring og meddele afgørelser om plejeforanstaltninger efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse.

§ 7 Retningslinjer for plejen

Delområde A (Kirkeskoven):

- Kirkeskoven skal fastholdes som skov og ligge urørt hen. De gamle træer skal således stå, til de går ud og forsvinder af sig selv.
- Dog kan der ske udtynding i genopvækst med henblik på at øge biodiversiteten.
- Eventuel foryngelse skal ske naturligt.
- Beskæring og undtagelsesvis fældning kan alene ske af hensyn til offentlighedens sikkerhed, og skal da udføres så nænsomt som muligt. Der skal så vidt muligt ske kronereduktion frem for fældning.
- Fældede eller væltede træer kan fjernes fra stier og veje, men skal blive liggende i skovbunden af hensyn til biodiversiteten, der knytter sig til gamle døde træer.

Delområde B (Kirkeengen):

- Kirkeengen skal fastholdes lysåben, men fredningen er ikke til hinder for, at der med tiden opstår enkelte solitære træer eller trægrupper.
- Kirkeengen må ikke sprøjtes, gødes, omlægges eller på anden måde jordbehandles.
- Fredningen er ikke til hinder for græsning og høslæt.
- Fredningen er ikke til hinder for genskabelse af den naturlige hydrologi i området efter fredningsnævnets godkendelse.
- Fredningen er ikke til hinder for, at den eksisterende regnvandsledning, der ligger nedgravet på langs af engen, vedligeholdes og evt. erstattes af en større dimensioneret ledning.

Delområde C (dyrehave):

Området kan fortsat anvendes som dyrehave.

Fredningen er ikke til hinder for græsning og høslæt.

§ 8 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Fredningsnævnets behandling af sagen.

Fredningsforslaget er bekendtgjort på fredningsnævnets hjemmeside og i Statstidende den 23. december 2020.

Der var først offentligt møde og besigtigelse den 20. september 2021 på grund af foranstaltningerne på grund af covid-19-pandemien medførte.

Fredningsnævnet har den 13. december 2022 truffet afgørelse om, at fredningsforslaget ikke kræver miljøvurdering, jf. miljøvurderingslovens § 8.

Planmæssige forhold

Der er ingen eksisterende fredninger inden for fredningsområdet, der ligger i byzone og inden for kystnærhedszonen.

Der er ingen lokalplaner for det foreslåede fredningsområde

Kirkeengen er omfattet af kirkebeskyttelseslinjen og ligger klos op ad registrerede fortidsminder og inden for disse beskyttelseslinjer. Det drejer sig dels om ruinterrænet mod øst og dels et befæstningsanlæg mod nordvest – begge fra middelalderen.

Grundejerne har en aftale om kvæggræsning på Kirkeengen. Aftalen er ikke tidsbegrænset og kan opsiges.

Der er ikke udpeget Natura 2000-områder inden for det område, som foreslås fredet.

Fredningsforslaget.

Danmarks Naturfredningsforening og Vordingborg Kommune har i fredningsforslaget anført blandt andet følgende:

Engang lå både skov og eng uden for byen og udgjorde sammen med kirkegården dens sydlige grænse.

Kirkeskoven er en enestående oprindelig løvskov med over 200 meget gamle træer og med mange sjældne og rødlistede arter. Der er registreret 229 gamle

træer med høj andel af eg, men også småbladet lind, spidsløn, ask, bøg, naur, avnbøg, storbladet elm, småbladet elm m.fl. Ud over de mange gamle veterantræer er der for skoven kendskab til 6 arter af flagermus, 7 rødlistede svampe og en lang række sjældne og rødlistede insekter. Men skoven er dårligt undersøgt og grundigere eftersøgninger ville uden tvivl give en meget lang liste. De sjældne arter knytter sig til skovens bestand af gamle træer, der samtidig gror på kalkpåvirket jord, en sjælden naturtype i Danmark. Allerede på gamle raderinger fra 1600-tallet er der skov, der hvor kirkeskoven er i dag. Flere af træerne fra dengang står der endnu og er således mindst 350 år gamle. Driften af Kirkeskoven har hidtil haft som mål at bevare de gamle træer, sikre naturlig foryngelse samt undgå beskæring og andre indgreb. I den sydlige del af Kirkeskoven er der en lille indhegnet dyrehave, som rummer en bestand af sikahjorte.

I forlængelse af Kirkeskoven mod øst ligger Kirkeengen neden for Vordingborg Kirke. Den udgør med sine græssende kreaturer en lille landskabelig perle. Kirkeengen er først og fremmest smukt beliggende mellem skoven og ruinterrænet med Gåsetårnet. Der vokser en del gamle kulturplanter på de højere liggende dele af Kirkeengen op ad kirkegårdsmuren (hjertespand m.fl.) på samme måde, som der fra ruinterrænet er kendt en lang række relikter fra middelalderen. Der er ikke fundet sjældne arter på engen, men den har en god naturtilstand. På en kort inventering i september blev 75 plantearter registreret. Kirkeengen afgræsses og gødes ikke. Der vokser blågrå siv og andre arter, som ses i rigkær, og der er potentiale for, at her kan vokse gøgeurt. Grønbroget tudse har i hvert fald tidligere ynglet i søen på engen. De tidligere trusler taget i betragtning (se nedenfor), og at sammenhængen mellem skoven og ruinterrænet bør sikres, gør, at en fredning synes oplagt.

Gennem de senere år har der været forskellige trusler imod både Kirkeskoven og Kirkeengen. I Kirkeskoven har der været flere indgreb med fældning af gamle træer, som har været skadelige for skovens biodiversitet. Samtidig har der været forslag om sportshalsbyggeri tæt på skovpavillonen. For få år siden var der forslag om vej- og parkeringsareal på Kirkeengen, men lige som med halbyggeriet, blev disse ideer heldigvis ikke realiseret.

Det er sagsrejseres forventning, at det med en fredning dels bliver lettere at beskytte skovens værdier, så de gamle træer får lov at stå, til de forsvinder af sig selv, og dels får en varig beskyttelse imod yderligere byggeri og anlæg i både skoven og på engen. Med den centrale placering centralt i Vordingborg by er det forventeligt, at der kan opstå fornyet pres på området.

...

Kirkeskoven afgrænses mod nord af Skovvej, mod øst af kirkegården, mod syd af idrætsområdet og mod vest af Marienbergvej. Fredningen medtager dog stien, der går fra Kirkeskovens sydøstlige hjørne ud til Færgegaardsvej på sydsiden af Kirkegården. Kirkeengen afgrænses mod nord af Margrethestien, mod øst af Færgegaardsvej, mod syd af Skovvej (undtagen institutionsbyggeri i Kirkeengens sydøstlige hjørne) og mod vest af Kirke Alléen.

Kirkeskovens gamle træer danner grundlaget for naturværdierne i skoven. Kirkeskoven er naturmæssigt helt unik og rummer en lang række af dyr, planter og svampe, som er sjældne og truede både på landsplan og globalt. Mange af disse er jordboende svampe, som vokser i samliv med de gamle løvtræer. Andre rødlistede svampe er afhængige af dødt ved. Ikke kun det som ligger på jorden, men navnlig er der gode vækstbetingelser for sjældne svampe i veterantræer. Derfor bør der gøres en større indsats for at bevare netop de store, gamle ege og bøgetræer, som arterne er helt afhængige af. Fældes de gamle træer, forsvinder grundlaget for disse svampes eksistens – og der vil ske et betydeligt og uerstatteligt biodiversitetstab. Derfor er hovedfokus for denne fredning både at sikre imod fældning af de gamle træer, og at sikre at døde træer ikke fjernes fra skovbunden, men bliver liggende til de forsvinder af sig selv. Dødt ved er også et af de vigtigste levesteder for en lang række insekter, laver og mosser. Det gælder både det "stående" døde ved og væltede træer, som ligger hen på skovbunden. Særligt dødt ved med en stor diameter, som har ligget længe og er blevet helt frønnenet, understøtter en række sjældne arter (dette har også en stor oplevelsesværdi). Når man fjerner de store stammer fra skoven, vil der på sigt ikke være levesteder for disse arter, hvorved de mistes.

Kirkeskoven er ynglelokalitet for flere arter af flagermus. Der er ikke lavet systematiske undersøgelser, men i forbindelse med kulturnatten er registreret dværgflagermus, troldflagermus, pipistrelflagermus, sydflagermus, brunflagermus og vandflagermus. Det er oplagt, at arter som langøret flagermus og skimmelflagermus også burde kunne findes og måske frynseflagermus og bredøret flagermus. Flagermusene er tilknyttet gamle træer med hulheder. Alle arter bruger dem i forbindelse med dagsrast om sommeren, og nogle arter er afhængige af hule træer i forbindelse med overvintring og til ynglekolonier. Grundet deres ringe størrelse, er disse arter meget sårbare over for ændringer i luftfugtighed og temperatur. De kræver meget stabile og helt særlige forhold for at klare sig. De bor gerne sammen i store kolonier – og en hel bestand kan bo i det samme gamle træ. Forsvinder dette træ på et kritisk tidspunkt af året (yngletid eller vinterhi) kan hele bestanden udryddes.

De store gamle træer er ynglesteder for en del fugle. Der findes ikke systematiske ornitologiske optegnelser, men det vides, at ualmindelige arter som huldue og korttået træløber er observeret i Kirkeskoven. De ynder begge gammel løvskov

med hulheder. Derudover kan ses en række mere almindelige skovfugle inklusive, broget fluesnapper, rødstjert, spætmejse, allike og stær, der også er hulrugere.

...

Kirkeengen har aldrig været opdyrket eller på anden måde jordbehandlet. Kirkeengen huser tilsyneladende ikke nogen sjældne arter, men 75 plantearter lod sig registrere i løbet af et enkelt besøg i september. Blågrå siv er meldt herfra. Det tyder på en vis kalkpåvirkning og området har muligvis potentiale til, at visse orkidéarter kan trives med.

På den øvre del af Kirkeengen langs kirkegårdsmuren gror en række gamle kulturrelikter, bl.a. den sjældne plante hjertes pand.

...

Der er fundet mange forskellige biller i Kirkeskoven, men der er sandsynligvis langt flere. Billeekspert Jan Pedersen har registreret en del sjældne og truede biller. De fleste af arterne er knyttet til gamle træer.

...

Både Kirkeskoven og Kirkeengen er historiske områder, som har betydet noget for byens udvikling. ... Det er imponerende at tænke på at nogle af træerne fra den gang stadig vokser i Kirkeskoven.

...

Den nordlige halvdel af Kirkeengen er udpeget som kulturarvsareal af national betydning.

Middelalder- og renæssancebebyggelsen, som i dag kaldes Vordingborg Slotsruin, er centreret omkring ruinterrænet. Hele ruinterrænet er fredet. Slottet er en af landets bedst bevarede middelalderlige borganlæg.

...

Kirkeskoven er et meget populært rekreativt område. Det er vanskeligt, selv i dårligt vejr, at undgå at møde andre brugere. Her færdes mange spadserende, hundeluftere, cyklister og grupper: f.eks. dagplejere, spejdere, børnehaver osv. Medborgerhuset kan lejes af foreninger og her afholdes jævnligt borgermøder, kurser og arrangementer.

De fredningsbestemmelser, der er fastsat ovenfor, svarer til bestemmelserne i Danmarks Naturfredningsforenings og Vordingborg Kommunes fredningsforslag bortset fra § 6, hvor foreningens og kommunens forslag var følgende:

§ 6 Pleje

Vordingborg Kommune er plejemyndighed.

Pleje af de fredede arealer kan gennemføres efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016.

Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan over det fredede område senest 2 år efter fredningens gennemførelse med efterfølgende revision hvert 5. år.

Plejeplanen kan f.eks. indeholde foranstaltninger som afgræsning, høslæt m.v. med henblik på at sikre, at Kirkeengen (delområde B) i det væsentlige holdes åbne samt at eksisterende beplantning kan fjernes, nedskæres m.v.

Der skal gives grundejer og Danmarks Naturfredningsforening mulighed til at udtale sig om forslaget til plejeplan.

Såfremt der er uenighed om indholdet af plejeplanen, forelægges de specifikke uenigheder for Fredningsnævnet til afgørelse.

Miljøstyrelsen har i et skriftligt indlæg den 19. oktober 2021 støttet fredningsforslaget, men til forslaget § 6 bemærket, at bestemmelserne om pleje ikke må give anledning til misforståelser. Miljøstyrelsen har derfor foreslået derfor, at bestemmelsen tydeliggøres, fordi plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af de foranstaltninger (for eksempel afgræsning), der sigter mod opnåelse af fredningens formål, jf. plejebekendtgørelsens § 1. Miljøstyrelsen har herudover anført, at bestemmelsen om grundejernes mulighed for at udtale sig om forslag til plejeplan bør udgå, fordi kommunalbestyrelsen skriftligt skal meddele afgørelser om plejeforanstaltninger til en række klageberettigede. Ligeledes bør bestemmelsen om, at fredningsnævnet skal afgøre uenighed om plejeplanen, udgå, fordi der kun kan klages over plejeforanstaltninger.

Vordingborg Kommune var på det offentlige møde repræsenteret af viceborgmester, formand for klima og Miljøudvalget, Else-Marie L. Sørensen, der oplyste, at forslaget er godkendt enstemmigt af kommunalbestyrelsen. Kommunen har ikke andre planer for anvendelse af arealet end det, forslaget tilsiger, men der har været enighed om, at arealerne bør sikres mod, at nogen i fremtiden får en anden mening, eller at der opstår et behov for arealerne til et andet formål. Vordingborg Kommune ser frem til at samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening om plejeplanen.

Fredningsnævnets begrundelse og resultat

Fredningsnævnets medlemmer er enige om, at Kirkeskoven og Kirkeengen er fredningsværdige og skal fredes, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 6 om fredning.

Fredningsnævnet henviser i den forbindelse til Kirkeskovens særlige naturværdier med mange meget gamle træer og sjældne arter og arter, der er i risiko for at uddø. Fredningsnævnet henviser endvidere til Kirkeskovens centrale beliggenhed og betydning som rekreativt område i Vordingborg by.

For så vidt angår Kirkeengen henviser fredningsnævnet til den særlige landskabelige værdi på grund af beliggenheden op til Kirkeskoven, Vordingborg Kirke, voldgraven og ruinterrænet med Vordingborg Slotsruin og Gåsetårnet.

Der har under fredningssagens behandling været enighed om afgræsningen af fredningen og det væsentlige i de fredningsbestemmelser, der er gengivet ovenfor, bortset fra § 6 om plejemyndighed og plejeplaner.

Fredningsnævnet tiltræder Miljøstyrelsens bemærkninger om, at bestemmelsen bør henvises til og være i overensstemmelse med den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn (for tiden bekendtgørelse nr. 802 af 21. juni 2013), ligesom fredningsnævnet finder det er hensigtsmæssigt i § 6 at nævne foranstaltninger, der sigter mod at opnå fredningens formål.

Fredningsnævnet har derfor ændret fredningsbestemmelsernes § 6 i overensstemmelse med det anførte.

Der tilkendes ikke erstatning til ejerne Vordingborg Kommune, Vordingborg Spildevand A/S og Kirkeministeriet, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1

Anders Martin Jensen

Erling B. Nielsen

Tommy Larsen

Klagevejledning

Fredningsnævnets afgørelse kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 43 påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Klageberettigede er ejere og brugere, der skal have denne afgørelse tilsendt, enhver, der under sagen har givet møde for fredningsnævnet eller fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget samt organisationer mv., som antages at have en væsentlig interesse i fredningsforslaget.

Erstatningsafgørelsen kan dog kun påklages af ejere og brugere samt statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af afgørelsen. Godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand kan ifølge naturbeskyttelseslovens § 47 ikke påklages.

Klage indgives skriftligt til Miljø- og Fødevareklagenævnet på e-boks, hvor du kan vælge Nævnenes Hus som modtager, eller ved almindelig brevpost til Nævnenes Hus, Toldboden 2, 8800 Viborg, att. Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er offentligt bekendtgjort. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.